

**ПРОБЛЕМИ МАЙСТЕРНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВИХ ШКІЛ:
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ І ПЕРСПЕКТИВА**

Наукові школи - це особливе явище в історії розвитку різних галузей знання. Їх системна діяльність, міждисциплінарність, прогностичність органічно поєднують грандіозний комплекс проблем - соціально-культурних, економічних, філософських, педагогічних, психологічних, соціологічних та інших. Їх послідовне вивчення й обґрунтування наукових рекомендацій і прогнозів - одне із завдань наукознавства.

Становлення і розвиток наукових шкіл в кожній країні - це винятково важлива проблема загальнодержавного значення. Від її підтримки і послідовного розв'язання значною мірою залежить розвиток тієї чи іншої галузі наукового знання, а відповідно - освіти, культури та різних галузей економіки.

Не випадково в програмах, концепціях, доктринах, що розробляються в державі на різних історичних етапах, обов'язково представлений компонент, пов'язаний з розвитком науки. Для освіти наукова діяльність є ключовою умовою її подальшого розвитку. Вона має забезпечувати відповідність змісту освіти сучасним досягненням у галузі науки, техніки і культури, а також прогнозувати, обґрунтовувати теоретико-методологічні, психолого-педагогічні, науково-методичні засади навчально-виховного процесу. У зв'язку з цим доцільно звернутися до положень, викладених у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) [5, с.48-49].

Винятково важливим є питання щодо напрямів реформування наукової діяльності у системі освіти, до яких віднесено: інтеграцію академічної, вузівської та галузевої науки; спрямування педагогічної науки на вироблення стратегії розвитку освіти, перспектив відродження і розбудови національної школи, нових педагогічних технологій; докорінна зміна системи організації, фінансування, управління та стимулювання наукової діяльності, створення нової законодавчої та нормативної бази для забезпечення ефективного функціонування і розвитку науки в навчальних закладах; створення реальних умов для найефективнішого використання наукового потенціалу освітньої галузі, свободи творчості вчених; започаткування нової системи конкурсного відбору наукових програм і проектів, посилення вимогливості та об'єктивності в оцінці результатів досліджень та атестації вчених [5, с.49].

Визначаючи перспективи реформування наукової діяльності у системі освіти, автори цієї програми віддали перевагу проблемам її організації та проведення у всіх вищих навчальних закладів як одного з визначальних показників їх акредитації та атестації, національного і міжнародного

визнання, а також створення в системі освіти органічно пов'язаної з нею нової гнучкої структури науково-дослідної діяльності академічного типу. У зв'язку з цим було передбачено такі основні шляхи:

1) створення та координація діяльності наукових центрів, інститутів, науково-виробничих підприємств та інших підрозділів зі статусом юридичної особи при вищих навчальних закладах, на факультетах, кафедрах відповідно до їх потреб і можливостей;

2) об'єднання зусиль учених, наукових установ, навчально-виховних закладів, координацію їхньої діяльності, захист інтересів та авторських прав;

3) визначення стратегії та орієнтирів розвитку науки, творчо-пізнавальних напрямів наукової роботи, створення для них належних організаційно-фінансових умов;

4) розроблення статусу наукових шкіл та запровадження цільової підтримки їх розвитку [5, с.50].

Ретроспективний аналіз проблеми наукових шкіл

Як відомо, в літературі викладено чимало визначень суті поняття «наукова школа», котрі доповнюються, поглиблюються, набувають нових аспектів і нетрадиційного бачення. У зв'язку з цим винятково важливе значення має звернення до спадщини Володимира Івановича Вернадського - організатора і першого президента Української академії наук (1918-1919 рр.). Праці цього наукового велета, його прогностичні ідеї і положення стали методологічним фундаментом становлення і розвитку багатьох дисциплін і сучасної наукової картини світу.

Слід особливо наголосити, що у системі філософських поглядів В. Вернадського особлива увага була приділена проблемам історії і закономірностей розвитку наукового знання, співвідношення емпіричного і теоретичного у науковому пізнанні, взаємозв'язку філософії та природознавства, соціальних функцій наукового знання, а також соціальної відповідальності вчених за результати своїх досліджень, впровадження науково обґрунтованих рекомендацій в різних сферах життєдіяльності людини.

Потребують сучасного осмислення філософські ідеї В. Вернадського щодо просторово-часової структури світу, ролі симетрії та асиметрії в різних життєвих явищах. Як зазначав вчений, у ноосфері головною рушійною силою є наука. Шлях людини до своєї «геологічності» охоплює два аспекти. **Перший** - це охоплення людиною («технікою свого життя») нових і нових форм енергії (від мускульної до атомної): «цим шляхом вона оволоділа планетою не тільки в її речовині, але і в її енергії». **По друге**, це створення і розвиток науки і логіко-мето до логічного апарату думки. «Коли ми говоримо про науку, ми повинні мати на увазі, що в історичному процесі створення ноосфери, в якому виявляється найбільш різко біогеохімічна організація людства, три історичні процеси мали найбільше значення». В. Вернадський виокремлює такі процеси: 1) створення математики; 2) поява наукового апарату системи природи і системи думки; 3) формування наукового уявлення про становище людини в космосі.

Обґрунтування В. Вернадським вчення про перехід біосфери в ноосферу є методологічним джерелом наукового пошуку і в галузі філософії, і в природничих, педагогічних, психологічних, медичних та інших науках. Положення щодо необхідності постійного тісного зв'язку наукової діяльності з народногосподарським життям країни теоретично обґрунтоване цим видатним вченим. Він послідовно виступав проти зловживань науковими відкриттями, наполегливо боровся за впровадження в практику традицій і принципів природничо-наукового гуманізму. Творець теорії про ноосферу наголошував, що вчені мають пізнавати об'єктивні закономірності природи для щастя і блага людей [1, с.98].

Людське суспільство геніальний вчений уявляв як частину біосфери, етап її еволюції. Він методологічно обґрунтував і відкрив можливість досліджувати глобальну діяльність людини, в т.ч. явище інтелектуального життя. Ним доведена ідея щодо посилення ролі науки в системі культури, впровадження наукових знань у масову свідомість, а також формування такої свідомості, в якій стає можливим співіснування як теорій і гіпотез, так і релігійних і філософських поглядів, домислів і забобонів. Наукова творчість, як зазначав В. Вернадський, потребує яскравих індивідуальностей. Він підкреслював особливу, найвищу цінність окремої особистості, котра не знижується «навіть за умов глобальних масштабів інтелектуальних і суспільних процесів» [4, с.140].

Водночас вчений застерігав від догматичного підходу до поширення наукового знання, котрий призводить до обмеження свободи думки й відповідно знижує якість освіти. Він вважав за доцільне **викладання історії наукових дисциплін** у контексті розвитку духовної і матеріальної культури. Освіта має бути спрямована на формування творців культури, на максимальний прояв індивідуальних якостей людини.

Як відомо, ноосфера (грец. **нуоB** - розум і **Бр'Baіra** - сфера) - це сфера взаємодії суспільства і природи, в якій розумна людська діяльність стає визначальним чинником розвитку. Це поняття відображає необхідність розумного управління природними процесами на основі осмислення законів природи. Інтеграція багатьох наук дає людству шанс для створення стрункої теорії ноосфери - теорії самоорганізації матеріального і духовного світу. Розвиток суспільства має здійснюватися відповідно до природних закономірностей. Концепція ноосфери стає методологічною орієнтацією коеволюції людини і природи, відкриває можливість узгодження людської діяльності і природних ритмів [2, с.711].

Звернемося до відомого визначення сутності поняття наукова школа. Наукова школа - це співробітництво вчених, об'єднаних навколо видатної особистості, яка здійснила значне наукове відкриття. Таке співробітництво продовжує традиції вдосконалення і поглиблення наукового пошуку, спрямованого на подальший розвиток і вдосконалення наукового знання, здобутого раніше.

Безумовно, та чи інша наукова школа рано чи пізно може припинити своє існування. Це зумовлюється різними причинами, зокрема:

- вичерпаність дослідження, розпочатого видатною особистістю та її учнями;
- поява нових ідей і поглядів з цієї проблеми;
- відхід з життя видатного вченого;
- відсутність підготовленої теорії концепції зміни, здатної сприйняти й продовжити висунуті раніше концепції.
- відсутність фінансової бази, матеріально-технічної підтримки для продовження пошуку з ключової проблеми тієї чи іншої наукової школи тощо.

Вивчення становлення, розвитку, результативності й перспективності ідей наукових шкіл з різних галузей, в тому числі педагогічних, психологічних, філософських, технічних та економічних, на нашу думку, це справа не другорядна. Вона має бути напрямом науковедення як інтегративної галузі наукового знання.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне наголосити, що паралельне вивчення наукових шкіл, котрі представляють різні галузі наукового знання (наприклад, педагогічної і природничої, психологічної і технічної), буде сприяти взаємозбагаченню, інтегруванню наукової діяльності й одержанню наукових результатів, що мають не вузько галузеве, а всезагальне значення.

На початку ХХІ століття досить повчальним, корисним і водночас перспективним може бути звернення до праць вчених - наших видатних попередників з проблем науковедення, становлення, утвердження й розвитку наукових шкіл.

Унікальним, ще недостатньо вивченим і не оціненим належно джерелом у роботі з науковою молоддю є спадщина Петра Леонідовича Капіци - видатного вченого в галузі фізики магнітних явищ, фізики і техніки низьких температур, квантової фізики конденсованого стану, електроніки і фізики плазми, головного редактора журналу експериментальної і теоретичної фізики «Мої спогади про Резерфорда» - ця доповідь Петра Леонідовича Капіци на засіданні в Лондонському Королівському товаристві 16 травня 1966 р. - це справжній шедевр - взірць глибинного психологічного аналізу діяльності Резерфорда не тільки як великого вченого, але й великого вчителя. «Історія науки показує, що крупний вчений - це не обов'язково велика людина, але крупний вчитель не може не бути великою людиною» [3, с.218]. П. Капіца згадував: «Якось під час однієї з відвертих розмов Резерфорд мені сказав, що головне для вчителя - навчитися не заздрити успіхам своїх учнів, а це з роками стає нелегким! Головною якістю вчителя має бути щедрість» [3, с.227]. Резерфорд неодноразово говорив: «Учні примушують мене самого залишатися молодим». В цих словах - глибока істина, оскільки учні не дозволяють вчителю відставати від життя, заперечувати все нове, що з'являється в науці. У доповіді на Міжнародному конгресі з питань підготовки викладачів фізики для середньої школи (м. Егер, Угорщина, 11

вересня 1970 р.) П. Капіца робить висновок: «Історія науки показує, що ті вчені найбільш плідно ведуть свої дослідження, котрі мають учнів і з ними працюють» [3, с.158]. Цей висновок Петро Леонідович підтвердив на прикладах з науково-педагогічної діяльності Д. Менделєєва, молодого Лобачевського та інших видатних вчених.

Обґрунтовані П. Капіцою принципи творчого виховання й освіти сучасної молоді є винятково актуальними в наш час і потребують осмислення. «Щоб людство розвивалося шляхом гуманізму, культури і соціального прогресу, всі ми, вчені і люди інтелектуальної праці, маємо брати активну участь у розробці питань, пов'язаних із здоров'ям і прогресивним вихованням нашої зміни» [3, с.159] - такими словами П. Капіца закінчив свою доповідь на Міжнародному конгресі в Угорщині.

Як зазначають дослідники, В. Вернадський вперше в історіографії проаналізував принципи наукової дослідницької роботи Академії. До найважливіших з них вчений відносив:

- 1) самостійну творчу роботу в незвіданих галузях науки;
- 2) точне встановлення фактів, їх «критичну переробку»;
- 3) «охоплення в єдине координоване ціле всіх фактів, доступних людству»;
- 4) «організація колективної наукової роботи»;
- 5) «вироблення нових форм наукової творчості» [11, с.7-8].

Важливо наголосити, що поряд з історичними, В. Вернадський порушив і розглянув деякі психологічні та соціальні проблеми наукової творчості і розвитку науки, зокрема: взаємовідносин вченого і середовища, значення наступності в дослідницькій роботі, роль художнього та емоційного елементів у науковій творчості.

На нашу думку, важливе методологічне значення має теоретично обґрунтоване положення щодо «наукової віри, яка є могутнім, творчим чинником, найтісніше генетично пов'язаним з науковим пошуком і науковою творчістю, взагалі від них невід'ємним». Як зазначає вчений, «наука не тільки приводила до відкриттів, вона примушувала людину йти шляхом наукової творчості і наукових пошуків всупереч будь-яким зовнішнім перепонам, дозволяла й дозволяє людині ставити мету й завдання наукових пошуків не тільки вище житейського блага, але й вище життя» [11, с.80].

Положення щодо взаємозв'язку наукової віри і наукової творчості не вичерпали себе. Вважаємо за доцільне наголосити, що на початку ХХІ століття і третього тисячоліття вони потребують переосмислення і прогностичного підходу в науковій діяльності.

Наукові школи з проблем педагогічної освіти

Зародження, становлення і розвиток педагогічних наукових шкіл, зокрема, з проблем вчителя - це окремий великий дослідницький напрям, що потребує спеціальних історико-педагогічних досліджень.

Звернемося до сучасного визначення наукової школи. «Наукова школа - це професійна співдружність людей, що сформувалися під егідою особистості ученого-лідера. Вона займається активною дослідницькою роботою в новому актуальному напрямі й об'єднана ідеями, методиками, науковими традиціями, що розширюються на основі постійного співробітництва, нових фактів пошуку й осмислення. У науковій школі висуваються гіпотези, концепції, теорії. У ній не бояться дискусій, а навпаки - прагнуть до них. Тут є все для свободи творчості» [5, с.10]. Таке визначення наукової школи обґрунтував львівський вчений Дмитро Зербіно. На нашу думку, в ньому є та глибина і перспектива, які доцільно враховувати у науково-дослідній діяльності в сучасних умовах. У зв'язку з цим наголосимо на важливості цілісного дослідження проблеми становлення і розвитку педагогічних наукових шкіл у різних країнах, виявлення подібного і відмінного в цьому явищі на національних, регіональних та міжнародних рівнях.

Сьогодні можна наводити десятки й сотні прикладів, котрі є свідченням того, що у формуванні вченого-початківця, в його становленні винятково важливу роль відіграє та чи інша наукова школа. Науковий відділ чи інший структурний підрозділ в академічному інституті, кафедра або лабораторія в класичному університеті можуть функціонувати десятки років й навіть не наближатися до наукової школи (таких прикладів також є чимало не тільки на периферії, а й в нашій столиці). Той чи інший структурний підрозділ академічного інституту чи вищого навчального закладу четвертого рівня акредитації може набути статусу наукової школи лише тоді, коли в нього є оригінальна ідея, авторська чи колективна концепція, що започатковує новий напрям у науці.

Взаємодія різних наукових шкіл - важливе джерело їх розвитку творчості, народження нових ідей. Так, наукова школа академіка С. Батишева, що цілісно досліджувала проблеми професійної педагогіки, була тісно пов'язана з науковою школою академіка М. Махмутова, творчі пошуки якого спрямовувалися на реалізацію концепції проблемного навчання. Багатолітня тісна взаємодія московської і казанської наукових шкіл була добрим поштовхом для народження нових концепцій, та авторських методик, котрі експериментально перевірялися в різних республіках колишнього СРСР, в тому числі й в Україні.

Українська наукова школа педагогічної майстерності - ще один переконливий приклад відданості наукового лідера академіка І. Зязюна цій благодатній і життєдайній ідеї. Впродовж майже чотирьох десятиліть пройдено складний шлях боротьби за право цієї ідеї на життя, її утвердження й розвиток. Це виявлялося в створенні і введенні до навчальних планів курсів педагогічної майстерності, відкритті майже в усіх педагогічних інститутах кафедр педагогічної майстерності. Та не все було таким оптимістичним, світлим і радісним. Впродовж останнього десятиліття в класичних університетах (і не тільки в них) педагогічний

компонент (і теоретичний, і історичний, і практичний) значно звузився, зникли кафедри педагогічної майстерності, майже до мінімуму зведена педагогічна практика.

Глибокий філософсько-педагогічний аналіз цих процесів, здійснений академіком І. Зязюном, зумовив такий висновок: «у розвитку вищої педагогічної освіти в Україні ХХ - на початку ХХІ ст. виокремлюються дві тенденції: перетворення педагогічних інститутів на педагогічні університети; трансформація педагогічних університетів на класичні. За умови збереження такої тенденції можна прогнозувати повну втрату системи вищої педагогічної освіти в нашій державі, котра є великим національним надбанням».

На нашу думку, навіть в умовах інформаційно-технологічного розвитку, коли є безліч методик і технологій, неможливо знайти такі статистичні й технологічні засоби чи методичні обробки дослідницьких даних, які дали б можливість виявити обсяги зла, котре спрямовувалося на те, щоб «загнати» педагогіку, вчителя, вченого в потрібне ідеологічне русло, що завдало великої шкоди і системі освіти, і школі, і вчителю, і педагогічній науці, і багатьом вченим-дослідникам проблем педагогічної освіти.

Однак і в цьому складному й суперечливому процесі перемагає істина (хоча й не так швидко). Разом з філософськими категоріями добра, краси і свободи вона відбиває глибинний смисл людського світовідношення та осягнення буття, шукань людського духу та творення гуманістичних ідеалів. Саме істина виражає сутнісний зміст і безпосередню мету пізнавального процесу і характеризує його результат - знання як адекватне відображення суб'єктивної та об'єктивної реальності в свідомості людини. Філософи наполягають, що істина встановлюється через визначення відповідності пізнавального образу, знання реального стану речей, дійсності, що надає істині незалежності від суб'єкта. Протилежними до категорії істини виступають поняття «омана», «хиба», «оманливість», «хибність». І хоча проблему істини вивчають переважно теорія пізнання, логіка, вона має винятково важливе значення для дослідження проблем педагогічної майстерності.

Слід визнати, що в розвитку педагогічної освіти в колишньому СРСР було багато позитивного як у концептуальних підходах, так і в їх реалізації не зважаючи на жорстке ідеологічне регулювання. Яскравим підтвердженням цього може бути Полтавський державний педагогічний інститут ім. В. Короленка (нині - Полтавський педагогічний університет), ректором якого впродовж 15 років був талановитий вчений — організатор вищої педагогічної освіти Іван Зязюн.

У навчально-методичному посібнику «Педагогіка добра: ідеали і реалії» тодішній полтавський ректор (нині - академік АПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих) наводить 10

основоположних принципів життєдіяльності педагогічного інституту. Звернемося до змісту лише трьох з них - шостого, сьомого й восьмого:

«6. Педагогіка - мистецтво (К. Ушинський), його творення - індивідуальний розвиток педагогічних можливостей кожного студента (формування педагогічної майстерності - А.С. Макаренко).

- Основа духовності - Краса і Добро («філософія серця» Г. Сковороди), основа наукового пошуку - Істина.

- У поєднанні Істини, Краси і Добра відбір учнівської молоді на учительську професію за «сродною працею» (Г. Сковорода)» [7, с.512].

Не будемо коментувати зміст цих принципів, лише зазначимо, що в умовах інформаційно-технологічного суспільства вони залишаються надзвичайно актуальними.

Як відомо, впродовж: останньої чверті ХХ - початку ХХІ століття у світі відбувалися глобальні трансформації, соціально-економічні зміни, стрімкий інформаційно-технологічний розвиток. Усе це не могло не вплинути на педагогічну освіту, яка за своєю суттю об'єктивно має бути випереджувальною. Трансформаційні процеси спричинили зміни в поняттєво-термінологічному апараті педагогіки, як «системі педагогічних термінів, сукупність значень яких являє собою систему педагогічних понять (тотожну їй)».

У зв'язку з цим значно поглиблюється і розширюється зміст поняття «педагогічна освіта». Поряд з наведеним вище тлумаченням його значення доповнюється аспектом підготовки педагогічного персоналу для реалізації концепції неперервної освіти - освіти впродовж життя, зокрема: професійного навчання на виробництві, професійного навчання і перенавчання незайнятого населення, додаткової освіти різних категорій громадян, у тому числі й третього віку. Отже, в сучасних умовах це поняття набуло ширшого значення, оскільки його зміст охоплює і професійно-педагогічну підготовку громадян, причетних до освітньо-виховної діяльності в різних соціально-культурних і виробничих системах.

Водночас слід зазначити, що до особистості вчителя, до якості його професійно-педагогічної діяльності, до нього - як до суб'єкта навчально-виховного процесу, суб'єкта педагогічного спішування висуваються нові, зростаючі вимоги. У свою чергу, це помітно впливає на розширення комплексу взаємопов'язаних завдань, що покладаються на педагогічну освіту, зокрема:

7. створити необхідні соціально-культурні і соціально-економічні умови для розвитку особистості студента вищого навчального закладу - майбутнього педагога, для його фундаментальної загальнокультурної підготовки, формування високих морально-етичних якостей, любові до педагогічної професії, відданості їй;

8. сприяти професійному становленню, самовдосконаленню педагогів;

9. стимулювати інноваційну діяльність у різних освітньо-виховних системах, педагогічну творчість, що дає можливість піднятися на рівень педагогічної майстерності.

Розв'язання цих завдань потребує постійної уваги до реалізації принципу наступності. У зв'язку з цим доцільно звернутися до висновку, обгрунтованого Карлом Поппером. Цей видатний британський філософ, логік і соціолог пише про те, що ми не можемо все розпочинати з чистого аркуша, а маємо спиратися на те, що було зроблено в науці до нас... У науці ми прагнемо до прогресу, а це означає, що ми змушені спиратися на своїх попередників [13]. На нашу думку, це положення має методологічне значення для різних галузей наукового знання - і гуманітарних, і соціально-економічних і технічних, і медичних та інших.

Молода генерація українських вчених-педагогів спирається на своїх попередників, на наукову школу педагогічної майстерності академіка І. Зязюна, що високо поцінована не лише в Україні, а й за кордоном. Про це може свідчити, наприклад, перевидання у 2005 р. в Польщі підручника «Педагогічна майстерність» за ред. І. Зязюна [14]. До цієї унікальної праці вступне слово написав видатний вчений, Нестор польської педагогіки Тадеуш Вацлав Новацький, а передмову - відомий дослідник проблем вчителя, тодішній Голова Комітету педагогічних наук Польської академії наук, іноземний член АПН України Тадеуш Левовицький.

Винятково важливим напрямом втілення ідей І. Зязюна можна по праву назвати пошуки колишніх аспірантів і докторантів Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, нині - відомих вчених, які гідно продовжують добрі традиції наукової школи педагогічної майстерності. Адже впродовж 15 років у цьому Інституті пройшли підготовку й захистили докторські і кандидатські дисертації понад 60 докторів та кандидатів наук, які захистили дисертації з проблем вчителя: серед них - А. Кузьмінський, В. Луговий, Г. Троцько, Г. Нагорна, Г. Васянович, Г. Тарасенко, Є. Барбіна, І. Курляк, І. Прокопенко, Л. Онищук, М. Солдатенко, М. Лещенко, Н. Дем'яненко, О. Глузман, О. Біда, О. Дубасенюк, О. Семенов, О. Пехота, Р. Гуревич, С. Сисоєва, С. Золотухіна та інші.

Нині ці яскраві представники нової когорти українських вчених, які присвятили свої пошуки проблемі вчителя, його педагогічної майстерності самі стали засновниками наукових шкіл й передають молодим дослідникам отой святий «ліхтар науки», про який писав Д. Менделєєв.

Особливо цінним у цих наукових пошуках, результатом яких стало і видання в 2-х томах підручника та монографії «Педагогічна майстерність» за ред. І. Зязюна, є цілісне дослідження проблеми творчої діяльності вчителя. Свідченням цього є численні праці з проблем Вчителя, що народилися в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України [14, с.252].

За таких умов лідер цієї наукової школи І. Зязюн доводить необхідність цілісного дослідження проблем педагогічної майстерності. Це зумовлено такими чинниками:

- глобалізацією освітнього простору, що об'єктивує спільність професійної проблематики працівників освіти і уможлиблює доступ до будь-яких інформаційних масивів;

- формуванням вільного ринку освітніх послуг у сфері додаткової професійної освіти (недержавні заклади, фірми, ВНЗ), що створює ситуацію конкуренції й водночас потребує якісної підготовки слухачів за відсутності державного стандарту такої якості;

- формуванням професійно-педагогічного співтовариства, носія принципів нової освітньої культури, яка фіксується на рівні міжнародних документів про освіту й культуру, що проголошують спільність таких принципів діяльності в сфері освіти, як гуманізація, гуманітаризація, демократизація, толерантність, неперервність та ін.;

- виробленням культурної, концептуальної, технологічної множинності підходів до вирішення проблем освіти, що вимагає професійно-особистісного самовизначення і соціальної відповідальності за свій вибір;

- недосконалістю сучасного програмно-методичного забезпечення підготовки вчителя, формування і розвитку його педагогічної майстерності в умовах неперервної освіти.

Новим кроком, спрямованим на розв'язання цих проблем на початку XXI століття, стало заснування Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (20 лютого 2007 р.). Його стратегічна мета: забезпечити системну науково-дослідну діяльність, спрямовану на теоретико-методологічне обґрунтування державної політики у професійній підготовці педагогів нової генерації та обґрунтування теоретичних і методичних засад розвитку освіти дорослих в умовах неперервної освіти - освіти впродовж життя на основі врахування світових тенденцій, вітчизняного досвіду та перспективних потреб Української держави.

Обґрунтовуючи перспективи розвитку досліджень з цього напрямку в Україні, важливо всебічно аналізувати великі напрацювання зарубіжних вчених з педевтології.

Вважаємо за доцільне наголосити на актуальності проблеми авторитету вчителя. На нашу думку, важливо звернутися до циклу праць з цієї проблеми польського вченого Яна Зімнего, який пропонує авторські педевтологічні підходи до дослідження проблеми авторитету педагога та її діагностування. Цінний історико-педагогічний пошук здійснює Кшистоф Пшибицень, осмислюючи значення спадщини С. Гессена для вдосконалення підготовки вчителя в наш час.

Як бачимо, в результаті творчої праці цілеспрямованого колективу дослідників у кадрах наукової школи педагогічної майстерності І. Зязюна народжуються нові науковці, виходять у світ нові книги. У зв'язку з цим мимоволі згадується вислів англійського вченого-гуманіста Френсіса Бекона: «Книги - пароплави думки, що мандрують по хвилях часу й бережно несуть свій дорогоцінний скарб від покоління до покоління».

На нашу думку, педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна - це той дорогоцінний скарб, який пов'язаний з майбутнім українського шкільництва, з майбутнім нашої держави.

Література:

- Вернадский Владимир Иванович // Всемирная энциклопедия: Философия / Главн. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов. - М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001. - С. 159-160.
- Баланди к Р.К. Вернадский Владимир Иванович //Российская педагогическая энциклопедия: В 2 тт. /Гл. ред. В.В. Давыдов. - М.: Большая Российская, энциклопедия, 1993.-Т.1.-С.140-141.
- Вернадский В.И. Труды по истории науки в России. - М.: Наука, 1988. - 404 с.
- Видатні діячі України минулих століть: Меморіальний альманах: Outstanding Ukrainian personalities of the past: Memorial anthology. - Євроімідж. - 2001. - С 98-99.
- Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). - К.: Райдуга, 1994.-49 с.
- Менделеев Д.И. Границ познанию предвидеть невозможно. - М.: Сов.Россия. - 1991.-589 с.
- Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Науково-методичний посібник. - К.: МАУП, 2000. - 309 с.
- Іван Андрійович Зязюн: Педагог. Вчений. Філософ: Біобібліограф, покажчик / Упоряд. Н.І. Ніколюк, Л.Н. Штома. - К., 2003. - 45 с; Бібліографічний покажчик праць науковців Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (1993-2003 рр.) / За ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало; Укладач Л.Н. Штома. - Миколаїв, 2005. - 224 с.
- Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А. Зязюна. - К.: Вища школа, 1987.-207 с.
- Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А. Зязюна. - М.: Просвещение, 1989. - 302 с. Педагогічна майстерність /За ред. І.А. Зязюна. - К.: Вища школа, 1997. - 349 с; Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамушенко, І.Ф. Кривонос та ін. За ред. І.А. Зязюна. - 2-ге вид., допов. і переробл. - К.: Вища шк., 2004.
- П. Капица. Эксперимент. Теория. Практика: статьи выступления. - М.: Изд-во «Наука». Гл. ред. физико-математической литературы, 1974. - 287 с.
- Полянский В.М. Словарь по образованию и педагогике. - М.: Высшая школа, 2004.-512 с.
- Поппер К. Предположения и опровержения. Рост научного знания. - М., 2004.
- Mistrzostwo pedagogiczne. Pod red. I.A. ^iazziuna. - Warszawa - Radom, 2005. - 252 s.